

„Specyficzne trudności w uczeniu się a zbiórki harcerskie w różnych etapach edukacyjnych i pionach metodycznych”

Druhno Drużynowa/Druhu Drużynowy!

Każdy pion metodyczny stawia przed instruktorami inne wyzwania. Wraz z rozwojem dzieci i młodzieży zmieniają się bowiem zarówno ich potrzeby poznawcze, jak i sposoby przetwarzania informacji. Ale spokojnie zespół Chorągwi Łódzkiej #ŁódzkaDbaoPsyche jest tutaj po to, aby pomóc Ci to zrozumieć.

Proces uczenia się jest niezwykle złożonym zjawiskiem, na które wpływają zarówno czynniki biologiczne (związane z funkcjonowaniem organizmu, głównie mózgu i układu nerwowego), jak i środowiskowe (związane z otoczeniem, w którym rozwija się dana osoba). Każda osoba przyswaja wiedzę w indywidualnym tempie, wykorzystując unikalne strategie poznawcze. Współczesne badania nad edukacją i neurodydaktyką potwierdzają, że trudności w nauce mogą wynikać z różnorodnych uwarunkowań – od specyficznych zaburzeń, takich jak dysleksja, dyskalkulia, ADHD czy spektrum autyzmu, po bariery w przetwarzaniu bodźców słuchowych i wzrokowych.

W harcerstwie, które od ponad wieku stanowi przestrzeń wszechstronnego rozwoju młodych ludzi, kluczowe jest uwzględnienie tych różnic i dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb harcerzy. Zbiórki harcerskie to nie tylko forma aktywności społecznej, ale także narzędzie wspierające rozwój kompetencji poznawczych, emocjonalnych i społecznych. Aby jednak spełniały swoją rolę, muszą być prowadzone w sposób uwzględniający różne style uczenia się oraz specyficzne trudności, z jakimi mogą zmagać się uczestnicy.

W dalszej części opracowania przeanalizujemy, jakie specyficzne trudności w uczeniu się mogą występować na poszczególnych etapach edukacyjnych oraz w jaki sposób można je uwzględnić w programie harcerskim, aby maksymalizować efektywność i inkluzywność zbiórek.

Wprowadźmy najpierw kilka pojęć, dotyczących zaburzeń, z którymi możesz spotkać się podczas zbiórek:

– dysleksja – trudności w czytaniu, które nie wynikają z braku inteligencji. Osoba z dysleksją może mieć problem z rozpoznawaniem liter, ich układem w wyrazach czy płynnym czytaniem. Przyczyną mogą być kłopoty z uwagą, pamięcią i spostrzeganiem wzrokowym lub słuchowym,

– dysleksja rozwojowa – trudności w nauce różnych umiejętności. Może obejmować:

- dysleksję – trudności w nauce czytania,
- dysortografię – problemy z poprawną pisownią,
- dysgrafię – trudność w pisaniu w sposób czytelny i estetyczny,
- dyskalkulię – trudności z liczeniem, rozumieniem liczb i działań matematycznych, mimo że ogólna inteligencja jest w normie.

– ADHD – zaburzenie, które objawia się dużą ruchliwością, problemami ze skupieniem uwagi i impulsywnym działaniem, często bez zastanowienia,

– spektrum autyzmu – różnorodne trudności w kontaktach z innymi, komunikacji, myśleniu i zachowaniu. Osoby w spektrum mogą mieć inne zainteresowania, sposób postrzegania świata i reagowania na bodźce,

– inkluzywność – tworzenie środowiska, w którym każdy jest akceptowany i czuje się ważny, bez względu na swoje cechy, zdolności czy pochodzenie,

– problemy sensoryczne – gdy mózg nieprawidłowo odbiera i przetwarza bodźce z otoczenia (np. dźwięki mogą być za głośne, ubrania mogą „drażnić”, a światło może wydawać się zbyt jasne),

– koordynacja ruchowa – zdolność do kontrolowania i wykonywania płynnych oraz precyzyjnych ruchów, np. biegania, pisania czy rzucania piłką,

– sprawność manualna – sprawność rąk, która wpływa na to, jak dobrze ktoś pisze, rysuje, zapina guziki czy wiąże sznurówki. Problemy z nią mogą sprawiać, że te czynności są trudniejsze i zajmują więcej czasu,

– percepcja wzrokowa – umiejętność rozpoznawania i zapamiętywania tego, co widzimy (np. kształtów, liter, obrazków),

– percepcja słuchowa – zdolność do rozróżniania dźwięków, wyrazów i głosek oraz ich zapamiętywania (np. słuchania i powtarzania słów).

Dysleksja – jak się może objawiać?

Podczas czytania i pisania - trudności mogą pojawić się w odczytywaniu treści zadań, map, szyfrów, regulaminów czy fragmentów Prawa Zucha/Harcerskiego, wolniejsze tempo czytania i gubienie się w tekście, niechęć do gier i aktywności wymagających czytania na głos, problemy z zapisywaniem informacji w zeszytach, kronice drużyny lub przy robieniu notatek.

Podczas gier terenowych i zajęć wymagających orientacji w przestrzeni - trudności mogą pojawić się w odczytywaniu mapy lub korzystaniu z kompasu, mylenie prawej i lewej strony, co utrudnia nawigację, problemy z zapamiętywaniem tras podczas podchodów i biegów na orientację.

Podczas zapamiętywania komend i zasad – kłopoty mogą pojawić się w przyswajaniu nowych szyfrów, znaków patrolowych czy systemu stopni i sprawności, trudności w zapamiętywaniu słów piosenek harcerskich i zuchowych, kłopoty z nauką Prawa Harcerskiego czy Zucha na pamięć.

W trakcie zajęć manualnych i technicznych – trudności mogą pojawić się w postaci wolniejszego tempa podczas rysowania, malowania, tworzenia plaketek czy wiązania węzłów.

Podczas wypowiadania się i komunikacji – w postaci mylenia podobnie brzmiących słów lub trudności w precyzyjnym wyrażaniu myśli, wahanie się podczas wypowiedzi i unikanie zgłaszania się do odpowiedzi, a także problemów z opowiadaniem historii i relacjonowaniem wydarzeń, np. „co się wydarzyło na zbiórce”.

Jak dostosowywać metody i formy pracy?

- organizuj krótkie i dynamiczne formy aktywności, aby utrzymać uwagę dzieci,
- wprowadzaj więcej działań praktycznych i ruchowych, np. zabawy terenowe,
- unikaj długiego czytania instrukcji, zastępuj je ilustracjami lub demonstracją,
- struktura zbiórki powinna być przewidywalna i jasno określona, aby minimalizować stres. Dbaj, aby planowanie działań odbywało się w sposób elastyczny, umożliwiając różne ścieżki realizacji zadań.

– dbaj o indywidualne podejście do uczestników umożliwiające dostosowanie roli w drużynie do ich mocnych stron.

ADHD – jak się może objawiać?

Zazwyczaj, kiedy mówisz „dziecko przeszkadza” na zbiórce najczęściej masz na myśli, że:

- głośno rozmawia z kolegami i koleżankami,
- nie zwraca uwagi na Twoje polecenia,
- odmawia wykonania jakiegoś zadania,
- wieri się, biega i skacze w czasie przewidzianym na inną aktywność,
- przekrzykuje kolegów, wygłupia się, przeklina,
- przerywa innym wypowiedź,
- musi natychmiast zrealizować swój pomysł, nie czeka na swoją kolej,
- reaguje w sposób nieadekwatny do sytuacji – zbyt impulsywny itp.

Jak dostosowywać metody i formy pracy?

Zastanów się, z czego może wynikać zachowanie dziecka. Być może dziecko nudzi się lub zadanie, które mu zaproponowałeś nie jest dla niego atrakcyjne? Być może jest zmęczone np. nadmiarem zajęć w danym dniu, a zbiórka wypada po wszystkich zajęciach w szkole? A może po prostu jest głodne i nie potrafi skupić się na niczym innym? Lub wesołe i ma potrzebę ruchu? Przyczyn takiego zachowania może być naprawdę wiele. Być może dziecko próbuje zwrócić na siebie uwagę rówieśników i dorosłych, bo zazwyczaj jest niedoceniane lub próbuje zaimponować rówieśnikom i w ten sposób zdobyć kolegów. Może to również wynikać z zaburzeń zachowania, takich jak ADHD, które wymagają specjalistycznej pomocy terapeutów.

A co Ty możesz zrobić?

- ustalaj z dziećmi zasady wzajemnej współpracy na zbiórkach. Omówcie, co można robić, a czego nie wolno. Skorzystaj z metodyki pionu, w którym działasz, wykorzystaj instrumenty metodyczne – stopnie i sprawności, aby wspierać właściwe zachowania,
- planuj atrakcyjne zajęcia. Twoje zbiórki nie mogą być nudne i szkolne. Zrób z zuchami lub harcerzami coś ciekawego, pokaż im nowe miejsca. Zbiórka to czas pełen radości i zabawy. Często spędzajcie go na świeżym powietrzu, w ruchu,
- dbaj o przemienność form podczas zbiórki. Siedzenie przez godzinę w kręgu lub godzinne ćwiczenie musztry to naprawdę zły pomysł. Rób ruchowe przerywniki,
- myśl o tym, z czym przychodzą na twoją zbiórkę dzieci, z jakim bagażem doświadczeń, postaraj się lepiej je poznać,
- do dziecka nadpobudliwego, z trudnościami w koncentracji mów krótkimi zdaniami, przypominaj o tym, co jest do zrobienia, kieruj jego pracą, choć nie wyręczaj,
- w przypadku nadmiernej ruchliwości dziecka poproś je o wykonanie drobnych czynności np. zawieszenie plakatu, rozdanie flamastrów, podanie rekwizytu do zabawy itp.,
- zauważaj każdy etap pracy dziecka, mów powoli i spokojnym głosem – to uspokaja,
- gdy dziecko biega, odciągnij jego uwagę, zaproponuj inne zajęcie: „Chodź, pomóż mi...”,
- za każdym razem pokazuj dziecku, co robi dobrze, z czego się cieszysz, przypominaj o ustalonych zasadach.

Spektrum autyzmu – jak się może objawiać?

U dziecka mogą pojawić się trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, preferowanie samotnych aktywności, trudność w odczytywaniu emocji i intencji innych, co może prowadzić do nieporozumień, a także nietypowy sposób komunikacji – mówienie w sposób bardzo formalny lub powtarzanie tych samych zwrotów oraz trudności w pracy zespołowej, np. niezrozumienie podziału ról w patrolu czy drużynie.

Może zaistnieć potrzeba jasnych, konkretnych instrukcji – długie lub nieprecyzyjne polecenia mogą powodować dezorientację oraz problemy z dostosowaniem się do zmian w planie zbiórki, np. nagła zmiana miejsca lub przebiegu aktywności może wywołać niepokój.

Może pojawić się nadwrażliwość na hałas – głośne śpiewy, okrzyki czy gwizdki mogą być przytłaczające, dyskomfort przy dotykaniu określonych materiałów (np. mundur, szorstkie sznurki, mokre liście), niechęć do jedzenia określonych potraw podczas biwaków lub obozów z powodu ich smaku, zapachu czy konsystencji, nadmierne skupianie się na drobnych szczegółach otoczenia, np. analizowanie struktury liścia zamiast uczestniczenia w grze terenowej.

Mogą pojawić się powtarzające się, stereotypowe ruchy, np. machanie rękami, kołysanie się, podskakiwanie, gdy osoba się ekscytuje lub stresuje, a także problemy z koordynacją ruchową, np. trudności z bieganiem, wspinaczką, rzucaniem do celu, niechęć do aktywności wymagających kontaktu fizycznego (np. uścisk dłoni, ustawianie się w szyku) oraz problemy ze snem w nowym miejscu, szczególnie w namiocie lub na wspólnej sali, trudność z dostosowaniem się do nowej rutyny, niechęć do jedzenia poza domem i dosłowne rozumienie słów – np. „rzucić okiem” może zostać potraktowane dosłownie, trudności ze zrozumieniem żartów, ironii i przenośni.

Jak wspierać osobę w spektrum autyzmu podczas zbiórek?

- podawaj jasne, konkretne instrukcje – zamiast „Za chwilę coś zrobimy”, lepiej powiedzieć: „Za 5 minut zaczniemy grę”,
- zapewnij przewidywalność – jeśli plan zbiórki się zmienia, poinformuj wcześniej,
- pozwalaj na krótkie przerwy w razie przeciążenia sensorycznego,
- nie zmuszaj do kontaktu fizycznego (np. uścisków, podawania ręki),
- pozwalaj na uczestnictwo w swoim tempie – nie każda osoba w spektrum będzie chciała brać udział w każdej aktywności.

Druhno Drużynowa, Druhu Drużynowy!

Pełnisz niezwykle ważną rolę w kształtowaniu środowiska, w którym każdy harcerz, niezależnie od swoich trudności w uczeniu się, może rozwijać swoje umiejętności i pasje. Wyzwania

#ŁódzkaDbaoPsyche

związane z dysleksją, ADHD, spektrum autyzmu czy innymi specyficznymi trudnościami mogą wydawać się skomplikowane, ale pamiętaj – nie jesteś w tym sam!

Kluczem do skutecznego wsparcia harcerzy jest otwarta komunikacja z rodzicami. To oni najlepiej znają potrzeby swojego dziecka i mogą podpowiedzieć rozwiązania, które sprawdzają się na co dzień, w domu lub środowisku szkolnym. Ważne jest, aby rozmowa odbywała się w atmosferze troski i zrozumienia – drużynowy nie musi być ekspertem od pedagogiki specjalnej, ale jego empatia i chęć dostosowania działań mogą znacząco wpłynąć na komfort dziecka podczas zbiórek.

Jeśli masz wątpliwości lub potrzebujesz wsparcia, zawsze możesz zwrócić się do instruktora ds. pracy z kadrami w swoim hufcu lub chorągwi. Warto również korzystać z wiedzy i doświadczenia instruktorów zespołów metodycznych, takich jak #ŁódzkaDbaoPsyche. Współpraca i wymiana doświadczeń z innymi instruktorami pomogą Ci znaleźć najlepsze rozwiązania i sprawić, że harcerstwo pozostanie przestrzenią pełnej akceptacji i rozwoju dla każdego dziecka.

Oprac. phm. Daria Witulska-Brajtkrojce